

Elisabeth Svarstad, ”*Aqqratesse i alt af Dands og Triin og Opførsel*”: *Dans som social dannelse i Norge 1750–1820* (Trondheim: doktorsavhandlingar ved NTNU, 2017).
261 pp.

Annika Windahl Pontén, Uppsala universitet

Elisabeth Svarstad undersöker dans i sociala sammanhang i Norge i sin avhandling *Aqqratesse i alt av Dands och Triin og Opførsel. Dans som social dannelse i Norge 1750–1820*. Avhandlingen är indelad i sju kapitel där de två första utgör en inledning med frågeställningar samt metod, och det avslutande kapitlet ger en sammanfattning med slutsatser. De fyra analytiska kapitlen däremellan behandlar dansböcker, dans som social bildning, menuett och kontradans. Till dans hör också social etikett, hur dans inleds och avslutas, samt aspekter som hur man bör föra sig, hälsa, stå och gå. I första hand analyseras dansböcker (en typ av källmaterial som vid tiden gick under något olika benämningar). Dessa kan innehålla dansbeskrivningar och/eller musik till danser. De som har valts till denna studie är sådana som innehåller beskrivningar av dans, med eller utan noterad musik till. Beskrivningarna av dans består antingen av text eller dansnotation, eller i förekommande fall bådadera. Böckerna delas in i fem kategorier efter innehåll: anonyma dansböcker med kopplingar till Danmark, England och Frankrike, dansböcker med notation, samlingar med ”Engelsk-danser”, dansmästare Svend Henrick Walckes dansböcker, samt den särskilda boken *Information i Dandsingen* av Christopher Hammer. Dessa böcker var avsedda för olika publikationer och ändamål. Vissa tycks ha varit avsedda för undervisning, medan andra har fungerat som ett slags handböcker för social dans. Dansböckerna kompletteras med annat källma-

<https://doi.org/10.7557/4.5889>

Copyright: © 2021 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License ([CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

terial som på olika sätt belyser dans i sociala sammanhang och utbildning i dans. Avgränsningen är gjord till material som finns i norska arkiv, och på så sätt speglar källorna praktik just i Norge. Det är just social dans som står i fokus, och mer precist den typ av dans som dansats på baler och tillställningar. Den skiljer sig från exempelvis tidens sceniska dans, även om det finns vissa beröringspunkter som också i några fall diskuteras.

Som framhålls i avhandlingen är denna typ av social dans ett tämligen internationellt fenomen. Det finns stora likheter med motsvarande sammanhang både i Norden och på andra platser, även om vissa geografiska särarter givetvis kan identifieras. En sådan geografisk särart förefaller vara danstypen "feier" som det inte finns någon motsvarande benämning för på andra språk, vilket är tydligt om man studerar exempelvis dansböcker i Sverige. Danstypen kan kännas igen, men det finns inte en egen benämning och möjligen inte lika många av dem.¹ Elisabeth Svarstad är själv dansare och understryker vikten av rekonstruktioner och tyst kunskap som metod i en danshistorisk studie. Hon beskriver metoden som "praxisbaserad forskning". I studien analyserar hon ingående beskrivningar, dansnotation och repertoar och gör det på ett kreativt och initierat sätt som bidrar till de frågeställningar som finns. Hon kan klarlägga exempelvis likheter och skillnader mellan dansböcker och enskilda danser i hög grad genom att hon själv är en aktiv dansare. Dessutom analyseras på ett övertygande vis de materiella aspekterna av själva böckerna. Genom att notera slitage på bevarade exemplar kan Svarstad övertygande visa att dessa böcker har använts, och med största sannolikhet just i danssammanhang. Tidigare forskning har menat att böckerna ofta är avskrifter av utländskt material och att det därför framstår som osäkert hur mycket de faktiskt använts i samband med praktisk dansutövning i Norge. I förhållande till denna tes visar sig Svarstads materialnära metod vara mycket givande då hon kan visa att de har hanterats i samtiden.

Överhuvudtaget är Svarstads metoder och hennes praxisbaserade forskning mycket intressant och innovativ. Förutom att hon gör de mycket materialnära analyserna har hon stor kännedom om danser, notation, repertoar och uppförandep Praxis från tiden, och det inte bara ur ett teoretiskt perspektiv. Jag delar helt uppfattningen att detta är ett mycket värdefullt metodologiskt angreppssätt, men jag saknar likväl mer detaljerade beskrivningar av hur rekonstruktionerna bidragit till analysen i avhandlingen. Jag vill understryka att jag på inget sätt tvivlar på att så varit fallet. I sammanhanget kan sägas att jag själv försökt använda rekonstruktioner i min egen forskning, i mitt fall gällde det rekonstruktion av plagg, men då stött på vissa svårigheter att infoga erfarenheterna i det analytiska arbetet. (Jag har även ägnat mig åt att rekonstruera social dans från samma period som

¹ Feier verkar ha uppfattats som en kort, relativt enkel dans. Ibid, s 207.

behandlas i avhandlingen, även om detta legat något utanför min egen forskning och jag är inte utbildad dansare.) Just av dessa skäl tycker jag dock att det är än mer intressant att försöka möta och lösa den utmaningen som det innebär att inkludera praktik och rekonstruktion. Svarstad skriver t ex:

”...fra min bakgrunn som danser/forsker har jeg undersøkt etikettepraksisen i en praksisbasert forskningstilnærming. Det vil si at jeg har sett på, forestilt meg og prøvd ut informasjon i kildene. Jeg har sammanlignet den med den kunnskapen och ferdigheterna jeg har fra min dansebakgrunn og med den nye tillegnedne kunnskapen fra gjennomgangen av dansebøkene. Jeg har igjen og igjen vendt tilbake til både dansebøkene og kildene for etikette i en kontinuerlig, pågående process hvor kildene hele tiden belyst hverandre på nye måter støttet av de metodiske tilnærningsmåtene.»²

Ändå är det i vissa fall otydligt exakt vilka danser som rekonstruerats och hur det skett. Har det funnits flera dansare involverade? Har det gjorts för publik eller i ett socialt sammanhang? Har det funnits flera skeden i rekonstruktionen där den förändrats av nya fynd i källmaterialet? Det skulle vara mycket intressant om denna typ av studie kunde kompletteras med ett filmat material som visar ett urval av rekonstruerade danser eller andra rekonstruerade element som ingått i studien. Detta har möjligen legat utanför vad som varit möjligt att genomföra inom studiens ram, men jag är övertygad om att det finns stor potential och utvecklingsmöjligheter för denna typ av metodologi!

Avhandlingen belyser mycket förtjänstfullt företeelser som varit alltför lite utforskade i nordisk danshistoria. En sådan del är avsnitten som handlar om dansmästaren Svend Henrick Walcke. Det finns flera dansböcker efter Walcke och han verkade som både dansare och dansmästare i Sverige och Norge. Han är den dansmästare som Svarstads källmaterial har mest information om och han ges därför särskilt utrymme i analysen. Den dansundervisning Walcke bedrev i Norge är mycket intressant både med avseende på repertoar och på grund av att den så tydligt innehåller delar som syftar till social bildning och färdigheter i konsten att hälsa, kroppshållning och uppförande. Svarstad visar också med hjälp av materialet efter Walcke att menuetten finns kvar mycket länge som en dans som åtminstone används i undervisning, även när dess popularitet avtar i sociala sammanhang. En annan intressant aspekt är att Walcke verkade som dansmästare vid "Militærakademiet" i Oslo och där utbildade kadetter i dans. Här handlade det dels om utbildning för sociala sammanhang, men dans har länge ansetts vara lämplig att kombinera med militär utbildning på olika håll i Europa. Ett skäl är att övning i dans ansågs bidra till kroppskontroll, styrka, snabbhet och andra egen-

² Ibid, s 170

skaper som var viktiga för en blivande soldat. I avhandlingen beskrivs hur militärer deltog i sällskapslivet och var attraktiva som blivande äktenskapspartners för borgerskapets döttrar. Inte minst av det skälet var dans en viktig del av deras utbildning. Danser som ansågs lämpliga som både övning och för balgolvet fanns på repertoaren, som menuett och så kallade engelskdanser. Här hade det varit intressant att veta mer om hur själva dansövningen gick till i den homosociala miljö som militärakademin utgjorde. Var det så att kvinnor bjöds in till dansövningar eller dansade män med varandra? Det är möjligt att källorna inte ger någon information på denna punkt, vilket t ex är fallet när det gäller undervisning i dans vid universiteten vid samma tid. Likväl hade det varit intressant med någon vidare diskussion av den frågan.

Analys av repertoar är annars en av avhandlingens verkligt starka sidor. Svarstad analyserar ingående främst menuett och kontradans, och då såväl steg, figurer och turer som är karakteristiska för dessa dansformer. När det gäller menuett visar analysen att menuett har dansats i Norge mer utbrett än tidigare forskning gjort gällande.³ Att menuetten är en mycket vanlig musiktyp i notmaterial är väl känt. Det har dock inte gjorts lika mycket undersökningar kring danspraktiken, och här är Svarstads studie ett mycket värdefullt bidrag. I källmaterialet finns också ett fynd av det enda kända exemplet på Feuillet-notation i en norsk källa, i manuskriptet "Information i Dandsingen", sannolikt av Christopher Blix Hammers hand. Kontradans representerar i många avseenden en danstyp som utvecklades efter menuetten och vars popularitet tilltog under den undersökta perioden. Även här är den detaljerade analysen av dansens struktur ett viktigt verktyg för att peka på den typen av förändringar. Terminologin kring vad som är "kontradans" är inte helt entydig i litteraturen, vilket enligt min mening beror på att det skiftar i källmaterialet så att samma term kan beteckna delvis olika företeelser eller danstyper. Här finns också ett element av historisk förändring och betydelseglidning. Svarstad gör dock tydligt hur hon definierar och använder de termer hon väljer.

Källmaterialet är delvis förväntat i ett danshistoriskt sammanhang: dansböcker och olika typer av beskrivningar av sammanhang där dans förekommer, hämtade från t ex memoarer och protokoll. Svarstad kombinerar källorna på ett övertygande sätt och ger på ett kompetent och ingående sätt en bild av det område hon rör sig inom och ger intressanta svar på de frågor som uppkommer. Valet av metod är mer unikt och ger avhandlingen särskild karaktär men också såväl djup som

³ Gunnel Biskop menar exempelvis att det senaste på 1750-talet bör ha dansats menuett i Norge men har inte gjort samma typ av ingående studie som presenteras i avhandlingen. Biskop, Gunnel *Menuetten – älsklingsdansen. Om menuetten i Norden – särskilt i Finlands svenskbygder – under trehundraårtio år.*, Finlands Svenska Folkdansring, Helsingfors, 2015, ss 219-229

bredd. Studien är ett viktigt bidrag till norsk, nordisk och internationell danshistorisk forskning och det gäller inte minst metod och arbetssätt. Elisabeth Svarstad skriver själv i avslutningen att hon hoppas att arbetet kan bidra till ett ökat praktiskt bruk av källmaterialet. Det tror och hoppas jag också, men jag hoppas också att det leder till en fortsatt utveckling av hur praxis-baserad forskning kan utvecklas och finna ännu fler former, kanske ibland utanför texten. Det är visserligen sant att den tysta kunskapen är sådan till sin natur att den är svår eller omöjlig att fånga i text. Det kan dock finnas vägar att arbeta med den och hitta former där det ytterligare tydliggörs hur praktik och källstudier berikar varandra och leder till ny kunskap, intressanta perspektiv och fler frågor. Elisabeths Svarstads avhandling är ett tydligt och gott exempel på hur ett sådant förhållningssätt leder till väl underbyggda resonemang och nya, spännande resultat. Förutom att läsningen givit mycket ny kunskap och spännande funderingar har den också gjort mig ännu mer intresserad av att dansa fler danser från historiskt källmaterial av olika slag!